

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predaj (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto XI. — Štev. 3 (190)

UDINE, 16. - 28. FEBRUARJA 1959

Izhaja vsakih 15 dni

Il rovescio della medaglia Problemi che vanno risolti

Ko bi tisti, ki so inscenirali proces proti partizanom takoimenovane »Beneške čete«, vedeli, kako se bodo razvili dibatimenti in govori pubblico ministero, ne bi nikdar tekali po vaseh in pritiskali na naše ljudi, da naj podpišejo neke verbele.

Ze skoraj vsa leta po vojski mešajo tedljo okoli procesa, stotine ljudi je bilo hlicanih za priče. Zelo trpijo duševno vsi številni naši ljudje, ki so se med vojsko eksponirali proti fašizmu. Nekateri so morali zbežati čez konfine: eni doli nekam po Italiji, drugi v Francijo, tretji v Jugoslavijo in še drugi povsod po svetu. Tistim pa, ki so ostali doma, ni bilo prijetno pri srcu, da so jih hodili karabinjeri spraševati, ali pa so jih klicali na razne komande. Nobeden interogatorio ni prijeten, niti takšen navaden za kakšen incidente stradale, kaj šele za neko falsificirano »attività antinazionale«. Nekateri, ki so že v letih in ki imajo slabe živce (nerve) so si gnali vso to stvar s procesom preveč k srcu.

Zelo dosti je morala trpeti naša dežela med vojsko, zelo dosti mora trpeti sedaj 14 let po vojski zaradi famozne inštrutorie, ki so jo tako slabo, in kar je hušje, tako zlobno skovali nekje v Vidmu.

Eno zadoščenje pa imamo sedaj prav vsi Slovenci Furlanije, odkar je začel 22. decembra 1958 ponovno proces. Tisti strah, ki je trajal vsa leta, tisti duševni pritisk, na katerega so računali fašisti s procesom, je sedaj odpadel. Ali so še kdo med nami, med pričami, med obtoženci, med žlahto, med vsemi ljudmi naših krajev, procesa boji? Glih narobe, proces se je obrnil proti tistim, ki so ga v svojim političnem kotlu skuhali. Proces kar naprej razkrinkuje mahinacije tistih, ki stojijo za vsemi lažnjivimi obtožbami.

Ni pa samo ta dobra stran procesa, imamo še en bolj »lato positivo« te nesrečne procesne medalje. Leto za letom kažejo vsi žurnali ne samo v Italiji, ampak tudi drugod po svetu o procesu proti »Beneški četi«, o Nadiških dolinah, o slovenskih partizanih, o »alto tradimento«, o »attività antinazionale« in o enih ljudeh, ki so bili za in o enih drugih ljudeh, ki so bili proti. Tisoče in tisoče ljudi po svetu bere sedaj že nekaj let kar naprej o partizanskih dogodkih v naših krajih, o tem da so razni funcionarji po komunih pod fašizmom bili na strani okupatorja in proti ljudstvu, in da se je seveda po polomu fašizma jeza ljudstva in seveda tudi partizanov, ki so bili domačini, obrnili proti njim.

Naša dežela uživa »una ingente pubblicità« in sicer zastoj, in ni treba zato plačati niti ene lire. V Italiji vedo vsi, ki berejo žurnale, da v »Slaviji Friulane«, da v Nadiških dolinah ni nekaj v redu in da je bilo poprej pod fašizmom vse narobe. Na vseh teh dibatimentih v Firencah se sploh govori o »italianissime Valli del Natosone«, kot imata navado pisati oba nacionalistična žurnala, ki se širita po videmski provinci. Na procesu se samo priča in izjavlja, da so se ljudje

naveščali ne samo fašizma, ampak tudi navadnega nacionalističnega zapostavljenja preprostih slovenskih ljudi, ki so s puško v roki rekli, sedaj je pa zadosti teh krivic, dajte nam kar nam pritiče, kar nam pripada: pravice našemu materinemu jeziku, pravice nam italijanskim državljanom slovenskega jezika na ekonomskem polju.

Sedaj ob procesu prihaja vsa ta velika resnica ob polomu fašizma na dan. Pripravili so v Vidmu ta proces, da bi sodili našim ljudem, ki so žrtvovali svoja življenja zato, da bi se stoletna krivi-

ca popravila, da bi živeli lahko boljše življenje.

Težko se bodo sedaj po tem procesu izmišljali neke fraze o Nadiških dolinah. Italijanska publika v Furlaniji mora pogledati realnost v obraz, računati mora realno s tem, da je »Slavia Friulana« nekaj realnega, da ona obstoji in da je ni mogoče izbrisati z vsakdanjimi artikoli v žurnalih. V letih 1943-45 so Slovenci Furlanije dokazali, da nočejo več prenašati krivic in zapostavljanja. V Vidmu morajo to spoznati če hočejo, da bo mir in zadovoljstvo ob konfinu.

Nazaj na delo

Ze nekaj časa v februarju odhajajo naši emigranti - delavci nazaj na svoje delo.

Pust je bil sicer letos kratek, toda veselja in počitka so pa imeli naši emigranti kar zadosti. Kje pa naj bi se človek dobro ne počutil, ako ne doma, ko ni treba ne preveč zgodaj vstajati, ko ni nočnega turna na delu, ko ni nikjer kapota, ki te kontrolira in priganja k delu.

Pri enih izmed naših emigrantov pa je bila skrb, kako bo letos z delom, koliko dolgo bo trajalo, kako bo plačano in kako so zrasle cene hrani in drugim vsakdanjim potrebam, koliko bo ostalo, da se lahko pošlje, po rimesah domov familiji.

Pri tistih, ki so mladi in gredo letos prvič na delo v emigracijo, je skrb če dobijo delo in kakšno bo tisto delo. Iz Belgije, kamor so prva leta po vojski narvenč hodili naši delavci, prihajajo slabe vesti. Prav v zadnjem času so zaprli okoli 14 minier ter bo zato ostalo okoli 6.000 miniatorjev brez dela. Med novimi dižokupati so tudi nekateri naši prijatelji iz Furlanske Slovenije. Še bolj slabotno kaže glede dela v minierah v Germaniji, kamor sicer naši delavci niso hodili v prav velikem številu. Nimar bolj se nabira karbon v Belgiji, Germaniji in drugod, nimar več ga ostane neprodane in zato bo nekaj časa kriza za delo v minierah od karbona.

Večina naših delavcev, ki hodijo že več let v emigracijo, ima delo sicer osigurano, toda martrajo jih skrbi, kako bo za naprej.

Tudi v Franciji ni več toliko praznih mest za delo, ker se vračajo Francozi iz Maroka in Tunizije domov v Francijo, ter bodo morali tudi Alžircem dovoliti, da bodo prihajali se v večjem številu na delo v Francijo, ako bodo hoteli, da se spozrazumejo s Francijo.

Emigranti so imeli v nekaterih krajih precej skupnih sestankov (convegni), tako v Gemoni in v raznih krajih Karnije. Kje ni bilo sestankov emigrantov že sami naprej veste, kje pač v Furlanski Sloveniji. Drugod so govorili, kaj bi morala Italija napraviti za svoje emigrante. Izdati bi morali zakon, da bi pokrili izgubo, ki jo imajo naši delavci zato, ker so devalvirali francoski frank, ker je frank sedaj manj vreden nasproti liri kot je bil prej. Ze tako morajo emigranti v

devetih ali desetih mesecih zaslužiti toliko, da živi od tega familija vseh dvanajst mesecev.

Sedaj zaenkrat še majhne ekonomske krize v Germaniji in Belgiji nam daje misliti, da bomo morali drugače ukreniti, ako bomo hoteli še živeti od emigracije. Ne moremo, ne bomo mogli več dolgo hoditi po svetu kot dosedaj, če bomo takšna nekvalificirana delovna sila, kot smo sedaj. Naše šole so zanič in s takšnim analfabetskim znanjem kot ga sedaj dobimo po naših zanič šolah, ne kaže hoditi po svetu. Tisti dve profesionalni šoli v Špetru in Režiji sta še premalo, ker je naših mladih ljudi za najmanj dvanajst profesionalnih šol. Same šole pa tudi nam ne dajo tiste kvalifikacije, ki jo iščejo po svetu. Naši puobi bodo morali znati še kakšen meštir. Meštir ima zlate roke, naše pa so samo umazane in razpokane, ker so nekvalificirane.

Težko Vam je, ko morate sedaj od doma, ko postaja pri nas najlepše, ko je sedaj polno lepih opravkov okoli vinj, sadnega drevja in po travnikih, v soncu, ki je ravno toliko gorko, da lahko delaš na njem. Toda to delo ne prinaša dosti kruha za vse in od političnih promes ne morete ne vi, ki greste in ne mi, ki ostanemo, živeti. Mislili bomo ves čas vaše rajze nazaj na delo, na vas, veseli bomo, da če hitro dobite delo, da ne zbolite in vam ne pade ničesar na glavo v minierah in da bodo plače takšne, da bodo lahko na rimesah številke s štirimi nulami.

Pozdravljeni naši emigranti, naši hranilci, naši očetje! Vse naše misli in vsa naša ljubezen je z nami. Vi ste naše življenje!

Segni sestavil novo vlado

V nedeljo je Antonio Segni predložil predsedniku republike Gronchiju naslednji seznam ministrov nove vlade:

Predsednik vlade in notranji minister ANTONIO SEGNI; minister brez listnice za turizem in šport sen. UMBERTO TUPINI; minister za zunanje zadeve GIUSEPPE PELLA; minister za proračun in zaklad FERNANDO TAMBRONI, minister za finance PAOLO EMILIO TAVIANI, minister za obrambo GIULIO ANDREOTTI; minister za prosveto sen. GIUSEPPE MEDICI; minister za pravosodje GUIDO GONELLA; minister za kmetijstvo MARIANO RUMOR; minister za promet ARMANDO ANGELINI; minister za PTT GIUSEPPE SPATARO; minister za industrijo in trgovino EMILIO COLOMBO; minister za zunanjo trgovino DINO DEL BO; minister za trgovsko mornarico ANGELO JERVOLINO; minister za državne udeležbe MARIO FERRARI AGGRADI; minister za zdravstvo sen. CAMILLO GIARDINA; minister za delo BENIGNO ZACCAGNI; minister za javna dela GIUSEPPE TOGNI; minister blagajne za Jug GIULIO PASTORE; minister za birokratsko reformo sen. GIORGIO BO; minister za odnose s parlamentom GIUSEPPE BETTIOL.

Razprava o narodnih manjšinah

V torek 10. t. m. se je v Beogradu začelo četrto redno zasedanje jugoslovansko - italijanskega mešanega odbora, ki je bil ustanovljen na podlagi londonskega sporazuma o rešitvi tržaškega vprašanja, kot pomožni in posvetovalni organ obeh vlad. Naloga odbora je proučevati vprašanja zaščite pravic manjšinskih etničnih skupin na področju bivšega STO. Jugoslovanska delegacija vodi načelnik oddelka državnega tajništva za zunanje zadeve Beloslav Žulj, italijansko delegacijo pa veleposlanik Confalonieri.

Na dnevnem redu tega zasedanja so naslednje točke: 1) pregled izvršitve sklepov tretjega zasedanja, ki je bilo lani v

jeseni v Rimu; 2) vprašanje uradnega uporabljanja jezika manjšin in etničnih skupin v upravnih organih in na sodiščih in vprašanje dvojezičnih napisov na javnih mestih, naziv krajev in ulic; 3) vprašanje manjšinskega solstva; 4) proučevanje pritožb in vprašanj posameznikov in organizacij, ki so pripadniki manjšinskih in etničnih skupin.

Preteklo sredo je mešani odbor pričel z obravnavanjem druge točke dnevnega reda, o čl. 5 Posebnega statuta, t. j. o vprašanju uradnega uporabljanja jezika etničnih skupin pri upravnih organih in na sodišču in o vprašanju dvojezičnih napisov.

Uno degli aspetti più indicativi dello stato di arretratezza in cui si trovano le nostre vallate è costituito dal problema della scuola.

I dati raccolti in una breve inchiesta condotta in questo campo ci segnalano la seguente situazione:

Numerose frazioni, anche con i 10 bambini in età scolastica prescritti dalla legge sono prive di aule scolastiche, mentre innumerevoli sono le frazioni con sei o sette bambini che, trovandosi anche temporaneamente al di sotto del numero previsto dalla legge restano privi di scuola o di maestro. Non si esagera se si afferma che la mancanza di scuole è uno dei fattori, anche se secondari, che ha favorito lo spopolamento dei nostri paesi.

L'insegnamento viene effettuato con classi generalmente multiple anche oltre lo stretto indispensabile, laddove, con nuovi locali e più maestri si potrebbe procedere ad ulteriori suddivisioni, con migliori possibilità didattiche per l'insegnamento e maggior profitto degli alunni.

L'insegnamento nelle frazioni è sempre a carattere multiplo (dalla prima alla quinta).

La scuola è posta spesso in un locale di fortuna, non di rado un fienile o una stalla riadattata, con piccole finestre e con scarsa illuminazione.

Il riscaldamento, nella lunga stagione invernale è a legna, fornita per lo più dalle famiglie degli alunni. Quando la scuola è posta in un piano superiore, una scaletta di legno ripida e non del tutto sicura ne costituisce l'accesso.

Le abitazioni degli insegnanti, qualora il maestro non si rechi giornalmente sul posto da centri vicini o dalla città, (in questo caso con frequenti assenze e ritardi, specie nella stagione invernale) sono povere e per nulla confortevoli, anche quando si cerca, nella frazione, di mettere a disposizione del maestro il locale migliore.

Banchi e cattedre non sono stati rinnovati da decenni: si segnalano attrezzature scolastiche risalenti al 1920, con banchi corrosi e tarlati al punto di destare preoccupazioni nei genitori per il logorio degli abiti e la possibilità di scalfitture.

Il materiale didattico, spesso accumulato dalla buona volontà del maestro stesso, è insufficiente allo svolgimento dei programmi. Non di rado si riduce a una carta geografica antiquata.

La maggioranza degli alunni risulta sprovvista sufficientemente o sprovvista del tutto di materiale scolastico. Lo scarso od inesistente funzionamento dei patronati scolastici — con l'irrisoria somma a disposizione per legge di lire 4 per abitante — fa sì che la spesa dei libri, dei quaderni, e materiale scolastico vario si riversi completamente sul magro bilancio della famiglia dei nostri montanari che si trova costretta a limitare il più possibile l'acquisto.

Asili e doposcuola non sono sufficienti alle necessità.

Vi sono asili solo nei centri maggiori, mentre una adeguata rete di scuole materne servirebbe a sottrarre i bimbi inferiori ai sei anni alla lunga, nociva permanenza nelle stalle nei mesi invernali, e ai pericoli dovuti alla mancanza di custodia nei mesi estivi, quando i genitori si allontanano per i lavori dei campi.

Quasi totale è la mancanza di doposcuola mentre sia per l'inaccoglienza della abitazione di montagna, troppo spesso un vero e proprio tugurio, ove lo studio si rende quanto mai disagiata e infruttuosa, sia per la frequente assenza dei genitori costituirebbe un'integrazione particolarmente utile dell'insegnamento scolastico, e un mezzo per renderne più duraturi gli effetti educativi.

Le condizioni di frequenza sono legate alla mancanza di comunicazioni, specie nei Comuni più dispersi e per le frazioni prive di scuola propria, ove le distanze

della scuola giungono fino a tre chilometri di mulattiera ripida, affatto impraticabile col maltempo, e notevoli sono i dislivelli, superati spesso d'inverno con un'ora e un'ora e mezza a piedi.

A questo si aggiunge il pericolo di valanghe e slavine d'inverno e in primavera, il passaggio di corsi d'acqua e torrenti su passerelle malferme, anche nel pericolo delle piene provocate dal disgelo.

La frequenza, tocca il minimo a primavera inoltrata, allorché molti ragazzi, per le strette necessità di lavoro e di guadagno della famiglia, sono adibiti a lavori campestri. Le bambine sono spesso trattenute a casa a custodia dei bambini più piccoli. Non c'è quindi da stupirsi se il fenomeno della dispersione scolastica raggiunge nelle nostre montagne l'indice più alto.

La completa mancanza di scuole artigiane sottrae alle giovani energie locali un campo che potrebbe essere, in una ripresa economica dei nostri paesi, fecondo di attività e guadagni.

Il maestro è l'unico uomo di cultura inviato in montagna. Molto spesso ha sopperito con sacrifici e buona volontà alle deficienze della organizzazione scolastica. Molto spesso ha fatto dell'insegnamento una missione.

Ma i nostri paesi di montagna non hanno che in misura limitata un personale insegnante che si stabilizzi sul posto. Essi sono per lo più un campo di esperienza dei giovani maestri ai primi incarichi, inviati dalla città, che conoscono, nei migliori dei casi, i nostri paesi solo sotto l'aspetto turistico.

Nel campo delle condizioni generali della scuola nei nostri paesi chiediamo:

— Rispetto della legge che impone una scuola ogni dieci bambini in età scolastica e suo eventuale abbassamento a cinque.

— Insegnamento degli alunni anche nella lingua materna, impartito possibilmente da insegnanti del luogo.

— Assegnazione da parte dello Stato di una parte maggiore del bilancio alle spese per l'istruzione pubblica.

— Assegnazione da parte dello Stato di fondi necessari alla assistenza scolastica.

— Si faciliti ai Comuni la procedura per l'istituzione di nuove scuole di avviamento professionale e secondarie.

— Vengano studiate dai Ministeri competenti progetti di scuola ultra-economica per frazioni, compresa l'abitazione per gli insegnanti.

— Si costituiscono convitti consorziati nelle valli ove le distanze precludano una regolare frequenza alla scuola.

— Si costituiscano le scuole artigiane di montagna, curando, attraverso cooperative la raccolta e la vendita dei prodotti.

Nel Campo di competenza comunale:

— Istituzione di asili là dove non esistono.

— Commissioni di controllo per giustificare l'uso dei fondi Comunali da parte di organismi ai quali il Comune versa contribuzioni.

— Si prendano in speciale esame la creazione di Patronati scolastici consorziati nei Comuni di alta montagna.

— La sostituzione della suppellettile scolastica antiquata o deperita, la modernizzazione dell'attrezzatura scolastica.

— Biblioteche scolastiche con particolare riguardo alle biblioteche per i giovanissimi, sorvegliando che i libri di lettura siano educativi.

— Particolare attenzione alla creazione di scuole popolari previste dal decreto legge 17.1.1947, n. 15, di ricreatori, di doposcuola.

— Studio delle possibilità di istituire un servizio di raccolta e trasporto con automezzo (almeno nei mesi invernali) degli alunni abitanti in frazioni unite con strade carrozzabili al capoluogo e che siano sprovviste di scuola.

Senca velekapitala nad našimi dolinami

Kot so pisali in še pišejo žurnali v naši videmski provinci, bo 38 delavcev odpuščenih v videmski Cementerie udinesi. Sindikati vseh treh kolorjev legitimno protestirajo, ker bo 38 delavskih familij na cesti.

38 odpuščenih delavcev ni veliko število, ker smo na žalost navajeni na tisoče ljudi, ki so dižokupati, na tisoče ljudi, ki so na pol dižokupati in na desetstisoče ljudi, ki morajo vsako pomlad na delo v emigracijo.

Za odpustitvijo 38 delavcev pa so druge hujše stvari, ki nas furlanske Slovence vežejo v eno fronto s furlanskimi delavci. V cementni industriji Furlanije so naprej udarili po delavcih v Furlanski Sloveniji v Čemurju, kjer so zaprli vse instalacije in popolnoma prenehali z delom. Po Nadiških dolinah so zaprli eno kavo za drugo, v Čedadu pa so zmanjšali produkcijo in so delavci zmeraj v nevarnosti, da jih vržejo na cesto.

Velikanski cementni trust »Italcementi«, ki ima popolnoma monopolistično si-

tuacijo ne samo nad cementno industrijo v Italiji, ampak tudi nad vsemi kavami, je izračunal na nek način, da se mu v videmski provinci in seveda tudi v Furlanski Sloveniji ne splača imeti svojih cementificijev, svojih stabilimentov in še manj svojih delavcev in tehnikov.

Edino bogastvo, ki ga imajo naši bregi, je naš kamen, dober za žganje apna in cementa. Drugega minerala nimamo, in ker nočejo izkoristiti našega kamena, ne more biti nobeden naš delavec zaposlen v domačih krajih v industriji estrattivi in mora v daljnjo Francijo in Belgijo v njihove tuje miniere.

V Trstu je Italcementi v porto industriale pa le postavil veliko fabriko cementa. Tam so dobili milijarde lir poceni kreditov, tam so pritisnili na rimsko vlado še z argumenti patriotizma, ki sicer nima s tem nič opraviti. Le uboga Furlanija bo ostala brez industrije in naše kave bodo samo še kot nekak monumento na čase, ko so ljudje doma služili kruh.

TARCENT

„Perla del Friuli“ an zapuščene vasi

Usi dobro poznamo Cento, ljep turistični center u sarcu Furlanije, imenovana zavoj na oko prijetne okolišce tudi »Perla del Friuli«, malotičerki pa pozna od blizu vasi, ke no spadajo pod njeno krilo. Dosti vasi čentskega komuna, ke so objesene kot gnezda visokó u hribin, živi u velikim mizerji an zaostalosti.

Vas Stela, ke na leži nih 700 metru visokó an šteje več kot 300 judi, na njema nančej vodovoda (acquedota). Žene no muorajo od zjutraj do večera nositi na povjerku vodo iz oddaljenega zvjerala, da morejo kuhati, prati an napajati blaho. Poljeti, kar to je velika suša, nastopijo prave težave. Pred zvjeralom stoji cjela procesjon žensk, ke no čakajo s pacijencijo, da se počasi nacrulja seglot tega precioznega likuida. Do nedaunega ta vas na nje mjela nančej cješte. Donas jo ima, ma na je u itakem surovem stanju, ča ni moči voziti po njej. Te, ke u če prodati darva ali seno u muore klicati iz Cente »autocarretto«, da prepeje karik do Male Mažerje, ker z drugimi vozili to nje pošilbil voziti.

Judje so še tie parmuorani hoditi na emigracijo. Njivice, ke no leže kot blekiči po prostih bregjih, njeso rat za se preživiti. Zivinoreja na nje buohvje kaj razvita. Usaka fameja na redi dno do dvje glavi živine, kar to je še za usakidanje bizunje premalo.

Fin ke ne ba u Bulfonu odperta fabrika, te bo okupanih dosti judi iz Stele, kar te se dosti poznalo u tjech famejah, ke so mjele fortune mjeti okupanega ejtu kacega. A na žalost po tej ueri so to fabriko zaperli, tej ke so zaperli dosti drugih fabrik tu Furlaniji, an zatuo to muore še več judi hoditi na djelo po svjetu. Tud ženam na nje ošparnjena ta tarnjeva pot. Te, ke no ne gredo u eštero, no muorejo jeti oku po Italiji za dejklo.

An use tuó to je le par kilometrov od »Perle del Friuli«, kjer no majo use komoditadi kot u velikih cetadih. Uprašamo se kako to je tuó, da komun u ne naredi majednega paša, da bi se zbuojšala dišperana situacjon gorskih vasi Stele, Smardenkej, Male Mažerje, Kuje an drugih, saj te no plačujejo dnako visoké tase tej te, ke no leže tu planuri an no majo dober svjet an venčo okažjon za obrjesti djelo tie ali tam, ker so buj bliz centra.

BRDO

KAR NO NASI POGLAVARJI SPE

Škoda, zarjes velika škoda, ke tu našjem komunu, ve njemamo dobrih ministrotorjev. Lani te bo prožetano, ke no če asfaltirati use cješte, ke na peje skuoz Tersko dolino, ma na žalost, anu vero zatuo, ke so naši komunski poglavarji spali, prožet u se nje realiziru an smo muorli se kontentati koj dvech kilometru asfaltirane cješte, tuó to je cješte Njivica-Ter.

Soutje za to djelo so bli že stancjani od governa, ma potém so ta kontrbit dali za pomat drugim vases, ke so ble lani poškodovane od pouodenj. Če e bi naš komun buj se interesu, tega to bi ne točalo. Anjelé mamó uojo čakati, ke no dejta dan drugi kontrbit.

Judje no mormorajo anu no majó razon mormorati. Tezje, ke so kličeni za

urediti reči publike no majó dovej se impenjati, drugačej te dibant, ke no se kladejta. Ta na komune to njema sedjeti za merkati koj na interese personal, ma to ma predesem djelati interese judi. Naš komun, bal nu jo kopišali, u bi mogu stati zlo buojše kot u se obrenče. Te rat, ke ve storimo kapiti videmskim an rimskim poglavarjem, kje ve se obrenčemo an kako u se muore naš clovek uodinjati kruh.

Naši komunski poglavarji, to se nam zdi, no se maso malo interesujajo.

REZIJA

10 milijonov za kanale v Osojanih

V preteklosti smo že večkrat pisali kako je potrebno urediti kanalizacijo v Osojanih in tudi, da že dolgo obljublja jo napraviti to javno delo. Tele dni pa je končno vendarle prišla rešitev; država je nakazala 10.000.000 lir za prvi lot kanalizacije.

Osojani so vas, ki šteje 200 hiš z okoli 800 prebivalcev. Ker so hiše nanizane ena poleg druge in ena nad drugo, si lahko vsako predstavlja, da bivanje v tem zaselku ni zdravo in niti higijenično. Kadar dežuje teče gnojica po tesnih vaških ulicah kar v potokih, kar je zares neprijetno, posebno še ker vemo, da zahajajo semkaj večkrat tudi izletniki. Sedaj upamo, da bodo v kratkem, oziroma na pomlad, prišli z deli in tako bodo mogli tudi Osojančani vdihavati čisti zrak, ki prihaja iz Kanina.

Pisali smo tudi, da bi bilo potrebno popraviti še druge ceste v dolini Rezijske in ne samo olepšavati Ravenco, ker je turistični center. Komun za takšna dela nima nikoli denarja na razpolago toda usmilili so se nas v Rimu in odobrili kontrbit 879.000 lir za odpreti delavni center, da bo popravil cesto, ki vodi iz Ravence v Belo (Sv. Jurij). Dnevi so lepi in zato upamo, da bodo z deli v kratkem pričeli.

Zelo potrebno bi bilo temeljito popraviti tudi cesto, ki vodi iz Lišćec v Krulico. To cesto so zgradili še vojaki med prvo svetovno vojno in od takrat dalje se komun ni dosti več brigal zanjo. Zaradi malobrižnosti je seveda ta cesta ostala tekem tolikih let neuporabna. Ljudje, ki imajo svoja posestva, oziroma pašnike in gozdove, v Krnicah in teh ni malo, bi zelo potrebovali dobro kolovozno pot, da bi po njej lahko vozili. Te ceste bi se lahko posluževali tudi ljudje iz Učje, ki so popolnoma odrezani od komunna. Delovnih sil ne manjka na licu mesta, ker so vsi, ki komaj čakajo na delo, stroški pa tudi ne bi bili tako veliki, da jih ne bi mogel kriti komun eventualno z državnimi kontrbiti.

Znano nam je, da komun namerava z državnimi kontrbiti asfaltirati cesto Reslutta-Ravenca, kar bo salo okoli 100 milijonov lir. Ljudje niso nič kaj zadovoljni, da se napravi to delo, ker vidijo okoli sebe sto drugih večjih potreb. Naj bi komun poskrbel najprvo za gradnjo in popravilo cest v tistih vaseh, kjer je nimajo ali pa so slabe, potem pa naj bi delal načrte za olepševalna dela. Sedanja cesta Reslutta - Ravenca ni slaba, le v redu jo je treba držati in to ni težko, saj je cestar stalno nameščen.

PODBONESEC

Sen. Solari med nami

Drugo nedejo u tjem mjescu je obisku nekatere naše vasi socialistični senator onorevole Fermo Solari iz Vidma. Značni parlamentarec ni obisku samo vasi, ampak tud posamezne družine, de so mu povjedale u kakuó težkih razmerah se ušafajo. Najparvo se je ustavu u vasi Kal, katjere se senator Solari dobro spominja iz partizanskih časov, kar je bil komandant parvih partizanskih formacij 1943 leta an je ušafu tu varno zatočišče. Žene an možje so ga sobit spoznali an se mu parblizali. Bili so usi srečni, de so ga imjeli u svoji sredi an tud on je bil ganjen, kar se je po 16. letih spet varnu u te kraje an zagledu senike an hiše, kjer je takrat prenočevu s svojim štabom. Iz Kala je potlé parlamentarec šu u Zapatok, kjer je obisku družino našega narodnega heroja Marka Redelonghija, ki je padu med narodno-osvobodilno borbo. Tudi tie je uprašu ljudi katjeri so problemi, ki so nujni za rešit an jim objubu, de se bo interesiru, u kolikor mu bo mogoče, par governu u Rimu, de jim pride na pomnoč.

Senator Solari je parvi parlamentarec, ki je šu u naše zapuščene vasi, de je vidu realno sliko živjenja naših ljudi an zatuo so mu ljudje zlo hualezni za njegov obisk. Sada se troštajo, de se bo zanje interesiru, če pa jim ne bo vsečno nič pomagano, imajo usaj čut, de njekšan

skarbi zanje an se trudi, de bi bie zbuojšane njih ekonomske razmere.

CJESTE SO SPJEGU KOMUNA

Podboneški komun ima največjo cješto mrježo u Nadiški dolini. Cješte, ki vežejo razne vasi an zaselke po dolinah an brjegeh, so douge kakih 45 kilometru. Te cješte so sevjeda venčpart u zlo slabem stanju, ker imamo samo dva cještarja, de jih strojita. Težkuó bi bluó samo prehodit usak dan tarkaj kilometru, kaj šeló djelati na takuó dougi liniji samo dva cještarja. Pa še tuó naj povjemo, de ob cještah ne vidimo nobednega kupa pjeska za posut. Kaj more torej tud cještar popraviti, če pa nima niti lopate pjeska za posut po jamah.

Vjemó, de naša komunska administracija, ni takuó uboga, saj je zaključila bilanco 1958 z aktivom. Zakaj ne poskarbi torej, de bi se zbuojšale cješte? Če nista zadost dva cještarja, naj uzamejo še adnega ali dva, saj je use puno ljudi, ki čaka na djelo. Pa tud za pjesak an use kar je potrebno za postrojiti cješto, bi muorlo bit ninar na razpolago. Ljetos imamo na srečo ljepo zimo, a kaj bi bluó, če bi buj sneg an poledica. Končno pa zime še ni konec an pru bojo imjel ljudje prekljnjati komun, če se bojo ponesrečili zavoj jamastih cješt. Njek pregovor pravi, de so cješte špjegu komuna, če tuó darži, je lahko našega špot, ker grđ zavoj malomarnosti.

POPRAVILI BOJO LANDARSKO JAMO

Pretekli tjedan je paršla u Landar komišjon, ki jo je pošju Genio Civile an »Sovrintendenza alle antichità e monumenti«, de so konstataril, kaj škode je napravila u Landarski jami poplava, ki je bla u naših krajih junija lanskega ljeta. Popravili bojo tud stopnice, ki vodijo u jamo an drugo kar je potrebno, ker je nagobarnost, de se jama zasuje.

Landarska jama, nekdanja trdnjava Slovencev Nadiške doline, bo takuó spet mogla sparjemati številne turiste, ki prihajajo ninar iz daljnih an bližnjih krajev. Troštamo se, da bo djelo nareto do velike noči, ker je takrat u Landarju senjen.

JAVNA DELA

Končno so se le zganili an nakazali našemu komunu 2.744.000 lir za popraviti, cješte, ki jih je poškodovala pouódnja lanske ljeta. Odperli bojo djelouni center, kjer bo okupanih več djelaucu.

PRAPOTNO OGENJ U GOZDU

Pretekli tjedan, kar je pihal hud vjetro, se je užgal gozd v kraju Zlatnik an ogenj napravu za kajšnih 100 taužent lir škode. Gasit so paršli pompierji iz Vidma. Gospodarju gozda bo škodo povarnila sikuracijon.

FOJDA

Inauguracjon vodovoda u Vilah

Dne 15. tega mjesca je bla u naši vasi velika »sagra«, tikaj velika, da je judje ne puomnejo. Naše stuoljetne sanje so se izpunile: dobili smo vodovod. To nedejo smo praznovali našo patrono Sv. Marghrito an je bluó ob tej okažjoni tud slovesna inauguracjon vodovoda. Več ku en tjedan je bla usa vas mobilnana za parpraviti use potrebno za to veliko »sagra«. Popravili smo vaško cješto, jo posuli s pjeskom, napravili portone, bandjerine, parpravili plesno salo, parnesli dosti miz an kandrej u kooperativo, kjer je oštarija, najeli godce, počistili hiše, spekli guoance, zarjes smo imjeli poune roke djela.

Vile, ki leže nih 600 metru visoko nad Fojdo an štejejo nekaj čez sto judi, niso ble še takuó obiskane kot to nedejo. Cješt dan, posebno pa popudan, se je kar trio judi po vaških poteh an hišah. Paršli so iz Fojde, Raven, Cenebole, Podcerkve, Pedrože, Podklapa, Raščana an celo iz Subida an Prosnida. Bluó je več kot stuó automobilu, motočeklet, vesp an še kak kamjon, takuó de je bluó kar nagobarno vozit po strmi cješti, ki peje iz Raven u hrib. Zarjes še ankul njesmo videli tarkaj judi u Vilah.

DREKA

ZA CJESTE DEBENJE-TRINKI-TRUSNJE

»Cassa Depositi e Prestiti« je dala našemu komunu posojilo 19 milijonu lir za nardit cješte Debenje-Trinki-Trusnje. Djela se bojo pričela na pomlad.

U kratkem bojo odprli tud djelouni center za postrojiti komunske cješte. Ministrstvo za javna dela (Ministero Lavori Pubblici) je že nakazalo 400.000 lir za nardit tisto djelo.

SV. PETER SLOVENOV

TELEFON U KLENJAH

Te dni so napejali telefon tud u Klenjé an nosi številko 57. Za tisto djelo je muoru komun dati 50 procent, tuó je 150.000 lir, ker je vas majhna an ne daleč od Spetra. U večjih an oddaljenih vaseh krije use stroške za napejavo telefonov država.

ZIBELKA U AZLI

Kontovo družino u Azli je zlo razveselilo rojstvo drugorojenca Igorčka, ki ga je opvila g.a Marija. Malemu puobiču želimo dosti sreče u živenuj, materi an očetu pa častitamo k temu veselemu godku.

NEME

DEMOGRAFSKO GIBANJE

U našim komunu to bo mjesca ženarja takole demografsko gibanje:

Rojeni u komunu: Luciano Culino, Massimo Braccagni, Sergio Nimis; rojeni izven komunna: Patrizia Cussigh, Antonella Micossi, Pierina Crieco; rojeni u eštero: Mario Tubetti.

Umarli u komunu: Giuseppe Dicinto, Giacomo Vigan, Ernesta Ruzzi, Maria Comelli; umarli izven komunna: Ana Teresa Micossi.

Poroke u komunu: Cesare Comessi z Annomarijo Comelli, Salvatore Sturma z Graziano Sturma, Renato Saccavini z Elso Giorgiutti; poroke izven komunna: Emilio Mattiuzza s Clelio del Zotti, Evezio Bianchin z Evelino Tosolini, Renato Giusto s Palmiro Bonanni an Marcello Hertig z Lio Del Piero.

AHTEN

ZA CJESTO MALINA-SUBID-PROSNID

Ministrstvo za javna dela (Ministero Lavori Pubblici) je nakazalo našemu komunu 879.000 lir za popraviti cješto, ki peje iz Maline u Subid an Prosnid. Ta cješta je zlo potrebna popraviti, ker vozi po njej dvakrat na dan po njej autobus u Prosnid, an če se je ne bi u pravem času popravilo, bi buj promet oštakolan.

Pru bi bluó, de bi se komun interesiru par kompetentnih oblasteh, de bi buj precu nakazan denar za popraviti tud obrežje Maline, ki ga je razdejala huda ura junija lanskega ljeta. Od takrat je pasalo že osem mjescu, a do danes je ostalo samo par objubah.

GRMEK

ZA POPRAVILO CJEST

Za popraviti use komunske cješte je država nakazala 1.500.000 lir. Za nardit tisto djelo bojo odperli djelouni center.

VESELA POROKA

Dne 7. februarja se je poroču Izidor Predan iz Gorenjega Brda z Delko Rurkin iz Lombaja. Noviča sta povabila na ženitke u Lombaj dosti svojih parjate ljeu an znanceu an novič je muoru tie po stari sovnski ljudski navadi plačati domačim fantom odškodnino za čedo, katjero jim je odpeljeli iz vasi.

Novičema želimo u skupnem živenuj dosti sreče an zadovoljstva.

OB 110 LETNICI SMRTI

Franceta Prešerna

bezen, vzvišena ljubezen do Primičeve Julije. V njej vidi »Svetlobo zornoa, kateri

Le nji teme kraljestvo je pokorno samo njo ubogajo viharjev sile.

V to njegovo veliko ljubezen se prepleta njegova velika ljubezen do lastnega naroda.

Solze z ljubezni so do tebe vroče, iz domovinske so ljubezni lile.

Njegove pesmi so nastale iz želje, »da bi zbudil slovensko celo.« Prešeren je v svojem življenju izpil do dna čašo trpljenja. Doživel je mnogo razočaranj. Zaradi stremjenja po svobodi, zaradi njegovega slovenskega in vseslovenskega mišljenja, zaradi njegovih naprednih idej ni mogel dolgo časa urediti svojih življenjskih prilik ker mu oblasti niso hotele dati službe oziroma mu omogočiti,

da se osamosvoji. Šele leta 1846 se mu posreči po dolgotrajnem trudu dobiti advokatsko mesto v Kranju.

V spoznanju veličine Prešerna so se po njem v zgodovini vedno razvijale mlade sile.

Prešernovo stremjenje po svobodnem umetniškem udejstvanju, njegova težnja po svobodi uma sploh, njegova velika domovinska ljubezen globina njegovih čustev, njegovo občloveško mišljenje, dovršenost v izražanju misli in čustev, njegov odpor, proti okorelosti in mračnijaštvu, njegov napredni duh so bili vedno vzor mladim generacijam, ki so težile po napredku in poglobitvi vsega javnega udejstvanja. Prav tako je postal Prešeren eden izmed vzornikov v narodnoosvobodilni borbi slovenskega naroda.

KAKO SO NASTALI IZUMI

SVINČNIK

Pogosto so majhne reči velikega pomena za razvoj človeške kulture. Tako je tudi s svinčnikom, ki sodi dandanašnji med nujno potrebne potrošne predmete in nas spremlja od otroških let do konca življenja.

Zdaj je svinčnik cenen, vsakomur dostopen proizvod. Izraz svinčnik nima prav nobene zveze s svinčcem in je verjetno nastal zato, ker pušča svinčnik na papirju sledove svinčene barve. Stoletja so minila, preden je človek dobil tako preprosto in praktično sredstvo za pisanje. Ne bi se spuščali v to, kako je človek dobival druga pisala, koliko najrazličnejših poskusov je bilo, preden so izumili svinčnik kot nena-domestljivo pisalno sredstvo.

Proizvodnja sodobnih grafitnih svinčnikov je povezana z imenom Josefa Hartmouta (1752-1816), avstrijskega arhitekta tehnika in izumitelja. Hartmout je preiskoval razne snovi, ki bi prišle v poštev za pisanje na papirju. Kmalu je postal pozoren na primerne lastnosti grafitu. To snov najdemo v naravi večinoma v obliki luskinastih kamnov in listom podobnih kristalov. To je ogljik temnosive ali črne barve, ki jo je moral premagati Hartmout: zagotoviti grafitu večjo trdoto in trpežnost, se pravi, da ne bi naglo spreminjal lastnosti. Delal je poskuse, kemične in druge preiskave niso dale ugodnega rezultata. Potem je začel dodajati grafitu nekatere nove snovi. Ugotovil je, da se kot dodatek najbolje obnese glina, ker zagotovi grafitu sposobnost za pisanje, razen tega pa je mogoče izdelovati iz te zmesi svinčnike različne trdote.

Kako izdelujejo svinčnike po tem postopku? Grafitni in glinasti prah zmešajo dodajo vode in napravijo gosto testo. To testo potem oblikujejo v tanke palice, ki jih segrevajo in posušijo, da se strdijo, nato pa jih vlagajo v les. Trdota svinčnika je odvisna od razmerja med glino in grafitom.

Razen tega je pri izdelavi dobrih svinč-

nikov velikega pomena tudi les. Večinoma uporabljajo gosto smrekovino, ki ima prijeten vonj.

Ko so poskusi potrdili domneve, je Hartmout ustanovil slovito tovarno svinčnikov Koh-i-noor. Po pomeni »svetli sijaj«, nanaša pa se na sloviti daimant lahorskega velikaša. Ta diamant ima 106 karatov, bil pa je najdražji dragulj v angleški kroni. Ime naj bi simbolično nakazalo kakovost novih grafitnih svinčnikov.

Potem se je v mnogih deželah razvila industrijska proizvodnja svinčnikov. Še podatek: nad pet odstotkov skupne proizvodnje grafitu porabijo za izdelavo svinčnikov.

Za kratek čas

KAZNOVANA ZAMUDA

»Zakaj ste v zaporu?«
 »Ker sem bil zamudil vlak.«
 »Da bi vas zaradi tega zaprl?«
 »Da, če ga ne bi bil zamudil, bi jo pihjal čez mejo.«

MLEKO NA METRE

Deček pride v mlekarno in naroči:
 »Prosim kilogram mleka!«
 Prodajalka ga pouči: »Veš fantek, mleko se ne prodaja na kilograme, marveč na mere!«

GA ZE POZNA

»Skoraj bi me bil povozil, pa je še tako nesramen, da vpije za menoj: osel nerodni!«
 »Kako? Ali te pozna?«

PRAVILNA OCENA

Ona: Ali misliš, da povečuje čisto gledanje v zrcalo mojo nečimrnost?«
 On: »Kaj še, samo tvoja domišljija postaja večja!«

DOBRA POSTREZBA

»Slišite, natakark, vino ima čuden duh... Zamašek je plesnil!«
 »Malo potrpite, prosim, takoj vam prinesem drug zamašek!«

po vernikih.

Večkrat je opazil, da so prihajali v Vrsnik k maši tudi ljudje iz drugih vasi, kjer gospodje niso bili tako dobri govorniki. Cedermac je slovel, da zna vžgati z besedo. Iz izkušnje je vedel, da so pridige, na katere se je pripravil, zmerom slabše od onih, ki so mu nastajale sproti, mu potekale iz duše kot studenec iz gore. Svojega prepričevanja ni gradil na hladni razum, obžaril ga je z ognjem svojega srca. Ni mu bilo do subega dokazovanja, hotel je ganiti. Preden je spregovoril, je Boga tihno prosil za navdih. Po prvih stvkih, ki jih je prej pripravil in z njimi skušal najti osnovni ton, ga je obšla zamaknjenost. Besede so mu vrele, postajale od trenutka do trenutka bolj vroče. Nikoli se ni poslušal. Gledal je obraze in presojal, kako sprejemajo njegovo prepričevanje. Ti so mu bili najvažnejše, edino veljavno merilo. Kadar je opazil nepremična lica, vanj uprte oči, v katerih je zatrepetala marsikatera solza, se je zavedel, da je zadel na pravo struno; to ga je še huje razvnelo. Kadar pa je opazil raztresenost, mu je bilo na mah jasno, da se mu duh muči brez navdih, da besede ne vžigajo src; to ga je poparilo. V takih primerih je kmalu zaključil pridigo. Tak dan je bil zanj izgubljen, grizel se je v svoji tenkočutnosti.

Knjižni trg narodnih manjšin v Jugoslaviji

Iz tega splošnega pregleda knjig, ki izidejo v Jugoslaviji v jezikih narodnih manjšin, vidimo, da je število tiskanih izvodov sorazmerno precej visoko, kar pa je z druge strani tudi razumljivo, če pomislimo, da ima vsaka narodna manjšina ne samo svoje osemletke v materinem jeziku, temveč tudi učiteljska, gimnazijska in druge višje zavode, za katere je stalno treba izdajati primerne učbenike.

Razen petih glavnih narodov — Slovencev, Hrvatov, Srbov, Črnogorcev in Makedoncev — živi v Jugoslaviji več narodnih manjšin, katerim jugoslovanska ustava jamči popolno enakopravnost in ljudska oblast podpira njihov narodni kulturni razvoj. V avtonomni pokrajini Vojvodini živi poleg Srbov in Hrvatov še 500.000 Madžarov, 83.000 Slovakov, 62.000 Romunov, 34.000 Čehov ter 30.000 Rusinov, medtem ko je v avtonomnem Kosmetu približno 600.000 Šiptarjev, v Makedoniji 234.000 Turkov, v Istri pa okoli 33.000 Italijanov.

Narodne manjšine v Jugoslaviji uživajo vso podporo s strani države. Veliko tozadevno podporo prejema za izdajanje knjig. Doslej je izšlo največ knjig v madžarščini — in sicer 525 v skupni nakladi 1.042.915 izvodov. V šiptarskem jeziku je izšlo 519 knjig nakladi 3.585.400 izvodov. Izšlo pa je tudi 67 italijanskih knjig v skupni nakladi 112.900 izvodov. V slovaščini je izšlo 108 knjig v nakladi 186.000 izvodov, v romunščini 110 knjig v nakladi 192.000 izvodov, v ruskem jeziku 78 knjig v nakladi 53.400 izvodov ter v turščini 135 knjig v skupni nakladi 327.100 izvodov.

Ker je trg za knjige, ki se tiskajo za manjšine, razmeroma zelo majhen, tiskarska podjetja tiskajo z izgubo, kar pa krijejo z državnimi fondi. Založniška podjetja, ki tiskajo knjige za manjšine, se trudijo, da bi izdala čim več del pisateljev pripadnikov manjšine. Dokaz za to je, da je bilo izdanih 21 del mladih avtorjev šiptarske narodne manjšine, 4 dela avtorjev romunske manjšine, 33 del avtorjev madžarske manjšine, 3 dela avtorjev slovaške manjšine in 2 deli avtorjev rusinske manjšine. Avtorji narodnih manjšin pa se ne uveljavljajo samo v obsegu svoje narodne skupine, marveč njihova dela prevajajo tudi v srbohrvaščino in so tako dostopna tudi širši jugoslovanski javnosti. Vsekakor je s tem dana narodnim manjšinam v Jugoslaviji možnost za vsestranski kulturni razvoj in napredek.

Pripovedka o dobrih starih časih

(Angleška narodna)

Bilo je v davnih, davnih časih. Človek je bil tedaj še dober, vsi ljudje so bili kakor bratje in sestre. Zato je bil človek pravi kralj na zemlji. Vse stvari so ga ubogale in mu izpolnile vsako željo.

Ti lepi časi pa niso trajali dolgo. Temu je bil kriv en sam človek. To je bil neki drvar, ki je vsako jutro odhajal v gore, porasle s temnimi gozdovi. Vzel je sekiro in odšel podirati drevje. Ko je nasekal dosti drve, je ukazal: »Sedaj pa se, drva, poberite in tecite domov!«

Drva so drvarja ponižno ubogala in se začela pomikati proti domu, drvar pa je brez skrbi korakal za njimi. Naenkrat pa mu je začela presedati prašna cesta in žgoče sonce. Pa se je domislil da bi drva še njega nosila.

Skočil je na les in se udobno zlezel na njem.

Tedaj pa so drva nenadoma obstala. Drvar se je razjezil in jih začel v jezi razsekavati, a nič ni pomagalo. Ko je obnemogel, je spoznal, da ne bodo drva nosila njega, ampak da si jih bo moral on oprtati na rame in jih nesti domov.

Tako zaradi prevzetnosti enega samega človeka so minili stari dobri časi.

Miškina kamrica

Leži tam na polju konjski kostnjak. Pri tepla je miška-luknjačka in vpraša: »Kamrica, kamra, kdo v kamri živi?« Ni hče se ji ne oglasi. Miška smukne v konjski kostnjak in začne tam živeti. Priskače mi žaba-regljačka: »Kamrica, kamra, kdo v kamri živi?« — Jaz, miška-luknjačka; kdo pa si ti? — »Jaz sem žaba-regljačka.« — Le noter in živi z menoj! — Žaba zleze v kosnjak in začne živeti pri

miški. Pribežal je zajec: »Kamrica, kamra, kdo v kamri živi?« — Miška-luknjačka in žaba-regljačka; kdo pa si ti? — »Jaz sem vrhu-gore-popihač.« — Le noter, gostič! — Zivejo jih skupaj je troje. Pri teče lisjak: »Kamrica, kamra, kdo v kamri živi?« — Miška-luknjačka, žaba-regljačka in vrhu-gore-popihač; kdo pa si ti? — Jaz sem povsod-poskakač.« — Prisel se k nam! — In biva četvero jih tam. Pritepe se volk: »Kamrica, kamra, kdo v kamri živi?« — Miška-luknjačka, žaba-regljačka, vrhu-gore-popihač in povsod-poskakač; kdo pa si ti? — »Jaz sem izza-grma-hlastač.« — Tu imaš stan na izbiro! — Ze skupaj živi jih petero. Ali primaha jo medved: »Kamrica, kamra, kdo v kamri živi?« — Miška-luknjačka, žaba-regljačka, vrhu-gore-popihač, povsod-poskakač, izza-grma-hlastač; kdo pa si ti? — »Jaz sem vse-pomečkač!« je dejal kosmatin, sedel na kostnjak in jih vse pomečkal.

Odkod ime februar

Mednarodno ime za naš svečan je starorimskega izvora. Ime je dobil po boginji z imenom »Febru«, ki je bila zaščitnica mlade setve in prispodoba rodovitnosti. Duhovniki Pana, boga narave, so vsako leto njemu v čast prirejali praznik sprave in čiščenja. Obleženi v kozlovske kože (Pana so si predstavljali kot mladeniča s kozlovskimi nogami in rogovi) so se hrupno pomikali po rimskih ulicah, otepaje s šibami, da bi pregnali hude duhove. To so bili začetki današnjega pustnega šemljenja in veseljačinja, mesec, ki se v njem to dogaja, pa je obdržal ime prvotne visoke pokroviteljice vseh veselih in tudi skesanih ljudi.

FRANCE BEVK:

20.

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

Odpela sta, kuhinja je zagrnila tiho-ta, še veter je za čas potišal. Katina je pogledala brata, ki je še vedno strmel v gasnoče oglje; po licih se mu je pretakal izraz bridkosti, pomešan z radostjo, pomirjenostjo in srečo. Kakor da se ga boji motiti, je nadaljevala delo. Bila sta zamaknjena vsak v svojo misel, vsak v svoje čustvo, ki ju je rahlo kot dih polnilo z blaženostjo... Da bi bilo vedno tako!

Cedermac je slabo spal in težko sanjal. Demonska domišljija in resničnost, vse je bilo čudno spremešano med seboj. Prejšnji dan se je počutil krepkega, zdravega, lahkega, a zjutraj se je prebudil s težkim občutkom, kakor da mu je zastrupljena kri. Čutil je vročino. Ali se ga zopet loteva mrzlica? Dan je bil pust, čemeran, mrzel, dišalo je po snegu. Veter se je le še kdaj pa kdaj zagnal v veje, nebo je viselo nizko nad zemljo.

Tisto nedeljo se je nateklo v cerkev nenavadno veliko ljudi, da je bila natlačeno polna. Ko je odhajal v zakristijo, se mu je zdelo, da je med možmi in fanti

opazil več tujih obrazov. Ni se mnogo oziral, preveč je bil pogreznjen v svojo misel in skrb.

»Ali bomo peli?« ga je vprašal organist. Tri dolge, napete trenutke se mu je zakrilo v sive oči.

»Pojte!« je skoraj hropnil iz svoje neodločnosti.

Prvi del maše je odbral kot v omotici. Motilo ga je petje, ki mu je prihajalo na uho. Zdelo se je, da se je vsa cerkev odahnila in se razživila. Ni gledal po ljudeh, vendar je videl njihove obraze. Da, vedel je, da se njegovo čustvo ujema s čustvi vernikov. V prejšnjih časih se je v petje na koru priklonil le kak glas iz ladje, zdaj pa je pelo pol cerkve. Kakor da so bili do smrti užaljeni in so planili po prvi kapljici tolažbe.

Malodušje, ki ga je bilo obšlo še davi, ga je minilo. Nenadoma se je počutil tudi telesno krepkejšega. Vendar so mu noge omahovale, ko je stopal na prižnico z mogočnim glasom, četudi je bilo čuti rahel trepet na dnu, je zmolił očenaš in prebral evangelij. Nato se je oslonil, kakor ono nedeljo pred tedni, in se ozrl

spregovoril, jih je minila napetost. Oči so jim zasijale. To ga je opogumilo, četudi se je zavedal, da postaja ta trenutek očiten upornik. Ni maral za posledice, še pomislil ni nanje. Obšel ga je navdih, v drobnem razburjenju so mu goreli živci in duša. Prejšnji večer se mu je le rahlo dotaknilo misli, kaj naj jim pove. Bila je le želja. Zdelo se mu je, da bi nikoli ne imel ne moči ne poguma za to. Misel je ostala, snovala v spodnji zavesti, rasla, se širila, zdaj je kot drevo z mnogimi vejami stala pred njim. Bil je kot povodenj, ki je nič ne more zadržati.

»Dragi kristjani!« je ponovil in hitel s prvimi besedami, da bi ne omahnil. Spomnil jih je tiste nedelje, ko so ga poslušali a vendar niso slišali. Ali vedo, o čem jim je govoril? O domovini jim je govoril. Ponovil jim je besede, kakor da so bile obvisle pod obokom, da jih je zdaj utrgal in jih spremenil v razumljiv govor. Gledal jih je v obraze. Kako vse drugače so jih zdaj sprejemali! Kakor da prej niso bile namenjene njim. Saj tudi niso bile. Zemlja, ki jim jo je Bog odmeril v svoji previdnosti. Jezik, s katerim se bratsko sporazumevajo. Kri ki se jim pretaka po žilah, in ki je niso prejeli, da bi jo po nepotrebnem zapravljali... In vse, kar je govoril že otrokom v svojem vrtu, le z dragimi

